Т. Ю. Іваніна
Полтава, Бюро гендерних стратегій та бюджетування

ҐЕНДЕРНЕ БЮДЖЕТУВАННЯ: ДОСВІД УКРАЇНСЬКИХ МІСТ

Місцевий бюджет – план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються місцевими органами державної влади та органами місцевого самоврядування. Таким чином, місцеві бюджети безпосередньо пов'язані з інтересами і потребами місцевих громад і кожен громадянин (чоловік/жінка) має до нього пряме відношення як платник податків і споживач послуг, що фінансуються з бюджету. Це дає підставу розглядати бюджет не як ґендерно-нейтральний документ (як це часто вважають), а ставити питання про формування ґендерно чутливого бюджету. Технологія ґендерного бюджетування передбачає формування бюджетів з урахуванням потреб та інтересів різних соціальних груп громади. Зокрема, при складанні такого бюджету враховуються інтереси і потреби жінок і чоловіків, дівчаток і хлопчиків. Ідея полягає в тому, щоб «визначити, в яких випадках потреби жінок і чоловіків однакові, а в яких ні. Якщо потреби різні, то й обсяги бюджетних асигнувань також повинні відрізнятися»[1].

За 30 років існування технології ґендерного бюджетування близько 90 країн у різних регіонах світу зробили спроби реалізувати ґендерні бюджетні ініціативи (ГБІ) як на місцевому, так і державному рівнях[2]. В Україні також протягом останнього десятиріччя були створені передумови для запровадження ґендерних бюджетів. Так, за цей час на законодавчому рівні були прийняті нормативні акти, які визначають загальні засади ґендерної політики та інтеграції ґендерних підходів в управління. Крім того, був напрацьований власний досвід впровадження різноманітних ґендерних бюджетних ініціатив, що відбувались за підтримки різних міжнародних донорських інституцій. Зокрема, спільної програми Європейської Комісії, Жіночого Фонду Розвитку ООН (UNIFEM) і Міжнародного Учбового Центру МОП (ITCILO) «Співпраця з питань ґендерної рівності для розвитку і миру», спільного проекту Європейського Союзу, Швецької агенції з міжнародного розвитку (SIDA) та Програми розвитку ООН «Програма рівних можливостей та прав жінок в Україні», проекту Швецької агенції з міжнародного розвитку SIDA «Стратегія досягнення ґендерної рівності в Україні» та ін.[3].

Дана стаття висвітлює основі здобутки та уроки впровадження ґендерних бюджетних ініціатив в українських містах, що були реалізовані в рамках проекту «Ґендерне бюджетування на місцевому рівні». Даний проект реалізується протягом 2011-2013 р. ПОО Ліги соціальних працівників України в партнерстві

[1] Гендерное бюджетирование и репродуктивные права женщин: сборник материалов. ЮНФПА-ЮНИФЕМ, 2006
[2] Evaluation.Report UNIFEM'S work on Gender-Responsive Budgeting (2009) New.York, 2010
[3] Ґендерне бюджетування на місцевому рівні. – К.: Фонд ім. Ф. Еберта, 2012. - С.6

представництвом Фонду ім. Фрідріха Еберта в Україні та з Програмою ООН Жінки в Україні.

У 2011 р. проект розпочав свою діяльність з Чернівецької та Хмельницької областей. На базі цих пілотних областей були напрацьовані методичні матеріали для впровадження ґендерного бюджетування як управлінської технології. У 2012 р. в рамках проекту були реалізовані ГБІ у Житомирі, Луцьку, Комсомольську (Полтавська обл.) та Чугуєві (Харківська обл.). У 2013 р. робота зосередилась у містах Харків, Львів, Бахчисарай (АР Крим) та Гола Пристань (Херсонська обл.).

Проект «Ґендерне бюджетування на місцевому рівні» дав змогу випробувати різні підходи до впровадження ГБІ. Спільним для всіх бюджетних ініціативах був місцевий рівень їх реалізації, а отже і спільні завдання – сприяти задоволенню життєво важливі потреби населення через надання високоякісних послуг мешканцям громади.

Робочі команди зосередили свою роботу на аналізі державних послуг у галузях освіти, медицини, зайнятості, житлово-комунального господарства, культури та спорту. Крім того, мали місце спроби ґендерного аналізу програм соціально-економічного розвитку та програми розвитку підприємництва (табл).

Більшість цих ініціатив було зосереджено на видатковій стороні бюджету, але в рамках роботи розглядалася і дохідна частина місцевого бюджету. Це особливо важливо, зважаючи на дотаційний характер більшої частини місцевих бюджетів. Адже послідовне впровадження ґендерних бюджетних ініціатив дозволить досягти порівняно кращих результатів у плануванні і виконанні як видаткової так і дохідної частини місцевих бюджетів.

Узагальнюючи отриманий досвід, необхідно зазначити, що найбільш успішними є ініціативи, які на всіх етапах впровадження ГБІ включають спільну роботу місцевої влади з громадськими організаціями та підтримані незалежними експертами, представниками академічних кіл та ЗМІ. Так, наприклад, у м. Житомирі не лише була прийнята програма «Міська цільова соціальна програма утримання та розвитку позашкільної освіти за місцем проживання на 2013- 2015 роки», але заважаючи на суспільний резонанс, ґендерні експерти були включені до складу робочих груп які працюють над розробкою інших програм соціального розвитку міста. У м. Комсомольськ Полтавської області, попри те, що проект завершився у 2012 р. заходи з просування ґендерного бюджетування продовжуються як в рамках розпочатої ініціативи в галузі покращення послуг першої медичної допомоги, так і в контексті впровадження ґендерного аудиту територій міста.

Практичне застосування ґендерного бюджетування піднімає ряд питань, які є дуже актуальними для подальшої роботи за цією технологію. Зокрема мова йде про необхідність розробки вітчизняної методології ґендерного бюджетування та практичних рекомендацій для тих, хто впроваджуватиме ГБІ в подальшому. Актуальним залишається також розробка та застосування ґендерних індикаторів, які будуть використані під час роботи та для подальшого моніторингу та оцінки

результатів ґендерного інтегрування до бюджетних програмах. Індикатори знаходяться в центрі уваги політичних сил, саме тому вони мають політичний резонанс.

Виходячи з накопиченого досвіду, можна зробити кілька важливих висновків щодо підготовки та реалізації ґендерних бюджетних ініціатив на місцевому рівні. Головний з них полягає в тому, що від самого початку робота з ГБІ повинна бути включена в стандартні бюджетні процеси. Саме такий підхід дозволить на виході отримати офіційні результати, що будуть виражені у прийнятні відповідних нормативно-правових актів. В іншому випадку навіть прийняті ініціативи можуть зійти нанівець. Крім того, від початку планування ГБІ необхідно зосередитись на досягненні конкретних цілей, таких як, наприклад, скорочення нерівності в підприємництві, а не на отриманні результатів ґендерного аналізу. Важливо також, щоб отримані результати були вимірюваними та змогли продемонструвати очевидні вигоди від впровадження пропонованих змін. Очевидно, що для цього ґендерний аналіз має охоплювати як витратну, так і доходну часту бюджету.

Таким чином, результати проекту наочно підтверджують, що впровадження ґендерно орієнтованого підходу до місцевих бюджетів може стати дієвим інструментом для вдосконалення системи планування і бюджетування місцевих стратегій і програм, забезпечуючи ефективність заходів соціально-економічного розвитку, посилюючи підзвітність органів місцевого самоврядування з питань ґендерної рівності та забезпечуючи механізм контролю за дотриманням прав людини.